

MICHAŁ PONIATOWSKI

Wydział Prawa Kanonicznego

Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID 0000-0002-7263-4550

USTAWOWE STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNICH W KOŚCIELNYCH OSOBACH PRAWNYCH PROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚĆ CHARYTATYWNÓ-OPIEKUŃCZĄ

Treść: Wprowadzenie. – 1. Zarys ochrony małoletnich w prawie kanonicznym. – 2. Zarys nowelizacji. – 3. Standardy wertykalne. – 4. Standardy horyzontalne. – Wnioski końcowe.

Wprowadzenie

Prowadzenie działalności charytatywnej przez kościelne osoby prawne niejednokrotnie jest związane z bezpośrednimi lub pośrednimi kontaktami osób dorosłych z osobami małoletnimi np. w domach samotnej matki czy domach dziecka. Do takich kontaktów dochodzi również między samymi osobami małoletnimi przebywającymi miejscach podległych takim kościelnym osobom prawnym. W związku z tym kościelne osoby prawne mają obowiązek zgodnie z prawem kanonicznym wprowadzić odpowiednie standardy ochrony małoletnich oraz je aktualizować. Analiza obowiązku wprowadzenia standardów ochrony była już przedmiotem wielu opracowań wśród przedstawicieli doktryny prawa kanonicznego. Jednakże na mocy ustawy z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw¹ dodatkowy i bezpośredni

¹ Dz. U. 2023 poz. 1606. Ustawa zwana dalej u.z.u.k.r.o.

obowiązek odpowiedniego wprowadzenia tych standardów przez kościelne osoby prawne prowadzące działalność charytatywno-opiekuńczą będzie wynikał także z prawa świeckiego. Pojawia się zatem – poza kwestią określenia jakie standardy należy wprowadzić w tych podmiotach na podstawie prawa świeckiego – także zagadnienie relacji owych standardów świeckich do standardów wynikających z samego prawa kanonicznego. Należy zatem ustalić ewentualną rozbieżność wynikającą z tych równoległych standardów i wynikające z tego konsekwencje w aspekcie jurydycznym.

1. Zarys ochrony małoletnich w prawie kanonicznym

Wywód prawny należy rozpocząć od wskazania zarysu ochrony małoletnich w prawie kanonicznym. Dotychczasowa ochrona osób małoletnich w przypadku kościelnych osób prawnych prowadzących działalność charytatywną ma dosyć złożony charakter. Z jednej strony podmioty te powinny przestrzegać prawa kanonicznego powszechnego m.in. Kodeksu Prawa Kanonicznego z dnia 25 stycznia 1983 r.², Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich z dnia 18 października 1990 r.³, *motu proprio* Franciszka *Vos estis lux mundi* z dnia 25 marca 2023 r.⁴, *Normae de gravioribus delictis* wydanych wraz z *motu proprio* Jana Pawła II *Sacramentorum sanctitatis tutela* z dnia 30 kwietnia 2001 r.⁵ w wersji zmodyfikowanej zatwierdzonej

² AAS 75 pars II (1983) 5-317. Zaktualizowany tekst polski zmodyfikowanego tekstu kodeksu: <https://episkopat.pl/uaktualnione-tlumaczenie-polskie-kodeksu-prawa-kanonicznego-z-1983-roku-stan-prawny-na-dzien-14-marca-2022/> [dostęp 21.12.2023 r.].

³ AAS (1990) 1045-1364.

⁴ Tekst polski: https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/20230325-motu-proprio-vos-estis-lux-mundi-aggiornato.html [dostęp 21.12.2023 r.]. Akt ten uchylił wydane na okres trzech lat *motu proprio* Franciszka z dnia 9 maja 2019 r., AAS 111 (2019) 823-832. Tekst polski: https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20190507_vos-estis-lux-mundi.html [dostęp 21.12.2023 r.].

⁵ AAS 93 (2001) 737-739.

przez Benedykta XVI w dniu 21 maja 2010 r.⁶, jak również z uwzględnieniem zmian zatwierdzonych przez Franciszka w dniach 3 oraz 6 grudnia 2019 r.⁷ Sam obowiązek ochrony osób małoletnich wynika wprost z Pisma Świętego m.in. z Dekalogu oraz przykazania miłości do bliźniego⁸. We wprowadzeniu powyższego *motu proprio* papieża Franciszka podkreślono, że nawrócenie serc musi być potwierdzone konkretnymi i skutecznymi działaniami angażującymi wszystkich w Kościele. Co istotne w kontekście relacji prawa kanonicznego do prawa świeckiego w art. 19 tego aktu wskazano, że przepisy przedmiotowego *motu proprio* Franciszka stosuje się bez uszczerbku dla praw i obowiązków ustanowionych gdziekolwiek w ustawodawstwie państwowym, w szczególności dotyczących ewentualnych obowiązków zawiadomienia właściwych władz cywilnych⁹. Powyższe źródła koncentrują się na aspekcie proceduralnym.

Z drugiej strony na poziomie prawa kanonicznego obowiązującego w Kościołach partykularnych w Polsce obowiązują dodatkowe normy o charakterze szczegółowym m.in. Wytyczne Konferencji Episkopatu Polski dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia z dnia 8 października 2014 r.¹⁰ oraz normy obowiązujące na terenie poszczególnych Kościołów partykularnych. Wytyczne dotyczą przede wszystkim procedury, choć wyraźnie zaznaczono w nich obowiązek prewencji tego typu nadużyć. Jednakże z perspektywy standardów warto zwrócić uwagę także chociażby na aneks nr 3

⁶ AAS 102 (2010) 419-430.

⁷ AAS (2020) 70-73.

⁸ Mt 22, 37-40.

⁹ Por. także P. WOJNICZ, *Penalizacja czynów seksualnych wobec małoletnich – rozważania na tle prawa kanonicznego i polskiego prawa karnego*, Civitas et Lex 2020/ 2(26), s. 70.

¹⁰ Zwane dalej Wytycznymi. <https://ochrona.episkopat.pl/dokumenty/wytyczne-dotyczace-wstepnego-dochodzenia-kanonicznego-w-przypadku-oskarzen-duchownych-o-czyny-przeciwko-szostemu-przykazaniu-dekalogu-z-osoba-niepelnoletnia-ponizej-osiemnastego-roku-zycia-2/> [dostęp 21.12.2023 r.].

Zasady formacji i profilaktyki, w którym w art. 6 ust. 1 stwierdzono „Prewencja nadużyć seksualnych wobec niepełnoletnich stanowi integralną część zaangażowania Kościoła w pracę z dziećmi i z młodzieżą”. Celem prewencji jest:

wyeliminowanie ryzyka nadużyć seksualnych w ścisłym tego słowa znaczeniu; ma pomóc uniknąć psychicznych i fizycznych przekroczeń granic intymności oraz przyczynić się do promocji ochrony dzieci i młodzieży przed różnymi formami przemocy i wykorzystania również poza środowiskiem kościelnym¹¹.

Wypracowanie standardów jakości w zakresie prewencji i ich upowszechnianie jest jednym z obowiązków Koordynator ds. ochrony dzieci i młodzieży powoływanego przez Konferencję Episkopatu Polski¹². Odpowiednie normy w zakresie prewencji wyrażają zasady zawarte w wydanym przez Konferencję Episkopatu Polski akcie Prewencja nadużyć seksualnych wobec dzieci i młodzieży i osób niepełnosprawnych w pracy duszpasterskiej i wychowawczej Kościoła w Polsce z dnia 11 czerwca 2014 r.¹³ W pkt 3 tego aktu wskazano, że:

Wszystkie dzieła prowadzone przez jednostki organizacyjne Kościoła podejmujące pracę z dziećmi i młodzieżą są zobowiązane do przyjęcia i stosowania przejrzystych, nieskomplikowanych i poddanych jakościowej kontroli procedur prewencji nadużyć seksualnych. Opracowanie i wprowadzenie w życie procedur prewencji ma się dokonać we współpracy wszystkich

¹¹ Por. art. 6 ust. 2 aneksu nr 3 Zasady formacji i profilaktyki do Wytocznych Konferencji Episkopatu Polski dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia z dnia 8 października 2014 r.

¹² Por. pkt 22.3 Wytocznych.

¹³ Zwana dalej Prewencją.

osób i grup zaangażowanych w pracę z dziećmi i młodzieżą,
nie wyłączając samych dzieci i młodzieży.

Warto zauważyć, że dokument ten odnosi się do ochrony nie tylko dzieci i młodzieży, ale również osób niepełnosprawnych¹⁴.

Poza jednostkami organizacyjnymi o charakterze terytorialnym należy zwrócić uwagę na jednostki o charakterze personalnym, albowiem na złożony charakter ochrony małoletnich w Kościele składają się także zespoły norm wydawane przez poszczególne instytuty życia konsekrowanego czy stowarzyszenia życia apostołskiego¹⁵.

Dodatkowo warto wspomnieć o dodatkowej ochronie małoletnich wynikającej ze standardów Caritas Internationalis, które powinny być przestrzegane przez Caritas Polska jako podmiot będący częścią federacji oraz Caritas diecezji, które powinny przestrzegać tych standardów m.in. w wyniku umów zawieranych z Caritas Polska. Ochrona małoletnich oraz bezradnych osób dorosłych (tzw. *safeguarding*) jest określana w tym zakresie w ramach Caritas Internationalis Management Standards¹⁶. Warto zwrócić uwagę na konieczność ochrony nie tylko osób małoletnich, ale również bezradnych osób dorosłych, które w aspekcie możliwych zagrożeń i obrony przed nimi są w wielu aspektach podobne do małoletnich¹⁷. Niestety analizowana ustawa z dnia 28

¹⁴ Por. pkt 4 tego dokumentu.

¹⁵ Np. Wytyczne i normy służące ochronie małoletnich w praktyce duszpasterskiej i wychowawczej Prowincji św. Antoniego i bł. Jakuba Strzemię Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych (Franciszkanów). Por. <https://franciszkanie.pl/wp-content/uploads/2022/09/OCHRONA-MALOLETNICH-W-PRAKTYCE-DUSZPASTER-SKIEJ-I-WYCHOWAWCZEJ.pdf> [dostęp 21.12.2023 r.]

¹⁶ Por. Caritas Internationalis Children and Vulnerable Adults Safeguarding Policy, zwany dalej CICVSP. <https://www.caritas.org/wordpress/wp-content/uploads/2019/02/Caritas-Internationalis-Children-and-Vulnerable-Adults-Safeguarding-Policy.pdf> [dostęp 21.12.2023 r.].

¹⁷ Por. także kan. 1398 § pkt 1° KPK. W doktrynie podkreśla się brak użycia przez prawodawcę pojęcia „osoby bezradne” i posłużenie się opisem, który obejmuje każdą możliwą formę bezsilności ofiary. Por. J.I. Arrieta, Komentarz do kan. 1398, [w:]

lipca 2023 r. nie odnosi się jeszcze do ochrony tej kategorii osób. W życiu Kościoła może dochodzić do wielu konfiguracji w zakresie relacji pomiędzy poszczególnymi zespołami norm w prawie kanonicznym dotyczących standardów ochrony małoletnich. Przykładowo Caritas diecezji bądź prowincja lub dom zakonny otrzymując środki finansowe od Caritas Polska na działalność charytatywno-opiekuńczą powinny spełniać nie tylko normy obowiązujące w diecezji albo prowincji w zakresie ochrony małoletnich, ale także na podstawie zobowiązania umownego przestrzegać standardów przyjętych przez Caritas Internationalis co wynika *implicite* m.in. z zasady braterskiego współdziałania (*fraternal cooperation*)¹⁸.

Kościelne osoby prawne prowadzące działalność charytatywno-opiekuńczą mają prawo wydawać tego rodzaju normy o charakterze wewnętrznym, które należy zakwalifikować jako konkretyzację zasady poszanowania autonomii i niezależności Kościoła i państwa każdego w swoim zakresie, o której mowa w art. 25 ust. 3 Konstytucji z 1997 r. i art. 1 Konkordatu z 1993 r. Ich skuteczność można zwiększyć poprzez uzyskiwanie zobowiązań do ich przestrzegania przez personel tych podmiotów oraz ewentualnie odpowiednie odniesienia do treści ich statutów¹⁹. Jednocześnie ochrona małoletnich wymaga odpowiedniego respektowania prawa świeckiego. Dodatkowo należy podkreślić, że w polskim porządku prawnym prowadzenie działalności charytatywno-opiekuńczej jest zagwarantowane również przez zawartą w powyższych artykułach zasadę współdziałania Kościoła i państwa.

Mając powyższe na uwadze należy dojść do wniosku, że ochrona małoletnich w prawie kanonicznym jest wyraźnie wyartykułowana jako fundamentalny obowiązek oparty na przykazaniu miłości do bliźniego i opartych na nim wielu źródeł tego prawa. Jest ona

Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz, P. Majer (red.), Warszawa 2023, s. 858-859.

¹⁸ <https://www.caritas.org/who-we-are/management-standards/> [dostęp 21.12.2023 r.].

¹⁹ Por. art. 35 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz. U. 2023 poz. 1610 z późn zm.). Por. także pkt 11 Prewencji.

w zasadzie zawężona do ochrony przed nadużyciami seksualnymi w przeciwieństwie do wymogów określonych w ustawie z dnia 28 lipca 2023 r. Złożony charakter Kościoła przekłada się także na relacje poszczególnych zespołów norm prawa kanonicznego chroniących małoletnich (ale także bezradnych osób dorosłych). Regulacje te funkcjonują w ramach konstytucyjnych i międzynarodowych zasad poszanowania autonomii i niezależności Kościoła i państwa oraz współdziałania Kościoła i państwa. Jednocześnie prawo kanoniczne nie ma charakteru wyłącznego, jeżeli chodzi o wprowadzenie standardów ochrony małoletnich. Wspólnota polityczna działa co do zasady we własnym zakresie wydając generalne i abstrakcyjne normy wprowadzające standardy ochrony małoletnich. Jednak ta ogólna kompetencja jurydyczna nie ma charakteru absolutnego i znajduje ograniczenia np. chociażby w zakresie ochrony tajemnicy spowiedzi potencjalnego sprawcy czynów przeciwko małoletnim popełnionych przy wykonywaniu działalności charytatywno-opiekuńczej²⁰.

2. Zarys nowelizacji

W polskim porządku prawnym dotychczasowa ochrona małoletnich jest dosyć rozproszona i koncentruje się przede wszystkim na określeniu poszczególnych przestępstw i procedurze karnej mającej na celu zastosowanie prawa materialnego. Przykładowo z kodeksu karnego²¹ można wymienić takie artykuły jak art. 197 (zgwałcenie), art. 198 (wykorzystywanie bezradności, upośledzenia umysłowego, choroby psychicznej), art. 200 (obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15), czy też art. 207 (znęcanie się). Samo prawo karne okazuje się niejednokrotnie niewystarczające i tym samym nieskuteczne w kontekście ochrony małoletnich. Warto w tym zakresie zwrócić uwagę chociażby na analogiczne wnioski zawarte w projekcie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (obecnie domowej), w którym wskazano,

²⁰ Por. także pkt 17 Wytocznych.

²¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 Kodeks karny (tekst jedn. Dz. U. 2022 poz. 1138 z późn. zm.).

że przemoc w rodzinie jest przestępstwem, nie jest wystarczające do jej zapobiegania²².

Dopiero ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw stanowi pewnego rodzaju zestawienie norm, które w sposób holistyczny ma zwiększyć stopień ochrony małoletnich. Choć sama nazwa ustawy nie jest charakterystyczna i nawet nie kojarzy się w perspektywie leksykalnej z ochroną małoletnich to jej treść wprowadza w polskim porządku prawnym szereg istotnych zmian, przede wszystkim w ustawie o z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym, której nazwa została zmieniona na ustawę o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich²³. To właśnie ta ustawa będzie swoistą „*ustawą zasadniczą*” dla ochrony małoletnich, o czym świadczy nie tylko jej zmiana ilościowym (najwięcej zmian wprowadzonych analizowaną ustawą), ale także pod względem treściowym.

W ustawie z dnia 28 lipca 2023 r. wprowadzono wiele regulacji, które będą bezpośrednio lub pośrednio odnosiły się do ochrony osób małoletnich w kościelnych osobach prawnych. Sama ustawa bezpośrednio wprowadza otwarty katalog standardów, które zostaną przedstawione w dalszej części opracowania w kontekście działalności charytatywnej. Standardy te zostały wymienione w tej ustawie jako jedne ze szczególnych środków ochrony małoletnich²⁴. Innymi ustawowymi środkami tego typu są: 1) ocena prawdopodobieństwa ponownego popełnienia przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę małoletniego²⁵; 2) analiza zdarzeń, w wyniku których małoletni na skutek działania rodzica albo opiekuna prawnego lub faktycznego poniósł śmierć lub doznał ciężkiego uszczerbku

²² Por. Uzasadnienia rządowego projektu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 28 grudnia 2004 r., s. 4. Druk 3639 Sejmu IV kadencji. Por. <https://orka.sejm.gov.pl/proc4.nsf/opisy/3639.htm> [dostęp 21.12.2023 r.].

²³ Por. 7 pkt 1) u.z.u.k.r.o.

²⁴ Por. 7 pkt 1) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 3 ust. 1 p.z.p.s.o.

²⁵ Por. 7 pkt 3) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 3 ust. 2 pkt 1 p.z.p.s.o.

na zdrowiu²⁶; 3) Krajowy Plan Przeciwdziałania Przemocy na Szkodę Małoletnich oraz Krajowy Plan Przeciwdziałania Przestępstwom Przeciwko Wolności Seksualnej i Obyczajności na Szkodę Małoletnich²⁷; 4) kontrola wykonywania obowiązków, o których mowa w art. 21 oraz art. 22b u.z.u.k.r.o.²⁸ Jednocześnie należy dodać, że pośredni charakter mają również szczególne środki ochrony przeciwdziałającymi zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym takie jak: 1 Rejestr Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym²⁹; 2. obowiązki pracodawców i innych organizatorów w zakresie działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi oraz pracowników i innych osób dopuszczanych do takiej działalności³⁰; 3. określenie miejsc szczególnego zagrożenia przestępczością na tle seksualnym³¹. Powyższe katalogi szczególnych środków ochrony małoletnich oraz szczególnymi środkami ochrony przeciwdziałającymi zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym należy uznać za katalogi otwarte, skoro w ustawie użyto w obydwu przypadkach sformułowania „szczególne środki ochrony”. Katalog szczególnych środki ochrony przeciwdziałającymi zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym ma węższy zakres aniżeli katalog

²⁶ Por. 7 pkt 3) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 3 ust. 2 pkt 3 p.z.p.s.o.

²⁷ Por. 7 pkt 3) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 3 ust. 2 pkt 4 p.z.p.s.o.

²⁸ Por. 7 pkt 3) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 3 ust. 2 pkt 5 p.z.p.s.o.

²⁹ Por. 7 pkt 3) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 3 ust. 1 pkt 1 p.z.p.s.o.

³⁰ Por. 7 pkt 3) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 3 ust. 1 pkt 2 p.z.p.s.o. Warto zwrócić uwagę, że ustawa przewiduje uprawnienie Państwowej Inspekcji Pracy do kontroli wykonywania obowiązku pracodawców, o którym mowa w art. 21 ust. 2 p.z.p.s.o. Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. art. 22y p.z.p.s.o. Przestępstwem będzie dopuszczenie do pracy lub innej działalności związanej z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi osobę wiedząc, że osoba ta ma obowiązek stosowania się do orzeczonego przez sąd zakazu zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi. Por. art. 7 pkt 8) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 23c p.z.p.s.o.

³¹ Por. art. 7 pkt 3) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 3 ust. 1 pkt 3 p.z.p.s.o.

szczególnych środków ochrony małoletnich. Można jednak zauważyć brak konsekwencji ustawodawcy. Przykładowo ocena prawdopodobieństwa ponownego popełnienia przestępstwa przeciwko wolności seksualnej oraz Krajowy Plan Przeciwdziałania Przestępstwom Przeciwko Wolności Seksualnej i Obyczajności na Szkodę Małoletnich powinny znaleźć się w katalogu szczególnych środków ochrony przeciwdziałającymi zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym a nie katalogu szczególnych środków ochrony małoletnich.

Poza powyższymi środkami ochrony do pośrednich regulacji można także zaliczyć m.in. regulacje dotyczące aspektu przedmiotowego i podmiotowego w zakresie funkcjonowania reprezentanta dziecka³², procedur dotyczących wyznaczania reprezentanta dziecka³³, czy też szkolenia i doskonalenia zawodowego sędziów orzekających w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich³⁴.

Mając powyższe na uwadze można dojść do wniosku, że analizowana ustawa wprowadza wiele obowiązków wobec szerokiej kategorii podmiotów, nie wyłączając kościelnych osób prawnych prowadzących działalność charytatywno-opiekuńczą. Zauważalne jest również podobieństwo do wielu norm funkcjonujących w prawie kanonicznym, które w dotychczasowym zakresie wprowadzało już standardy w zakresie ochrony małoletnich. Ustawa posługuje się katalogami otwartymi w zakresie środków ochrony małoletnich co stanowi swoiste przerzucenie odpowiedzialności w zakresie konieczności aplikacji tych środków ochrony. *De lege ferenda* należy postulować wprowadzenie w ustawie katalogów zamkniętych. Z jednej strony pozwoli to zwiększyć poziom ochrony osób małoletnich, a z drugiej

³² Por. art. 1 ust. 1 u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 99 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, tekst jedn. Dz. U. 2020 poz. 1359 z późn. zm.

³³ Por. art. 2 pkt 5) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 583¹ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, tekst jedn. 2023 poz. 1550 z późn. zm.; art. 3 pkt 2) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 51 § 2a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, tekst jedn. Dz. U. 2022 poz. 1375 z późn. zm.

³⁴ Por. art. 5 u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 82a § 3b ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, tekst jedn. Dz. U. 2023 poz. 217 z późn. zm.

zwiększy stopień pewności co do prawa podmiotów, które owe środki mają wprowadzić.

3. Standardy wertykalne

Obowiązek wprowadzenia ustawowych standardów spoczywa zarówno na organie zarządzającym jednostką systemu oświaty, o której mowa w art. 2 pkt 1-8 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe³⁵, oraz inną placówką oświatową, opiekuńczą, wychowawczą, resocjalizacyjną, religijną, artystyczną, medyczną, rekreacyjną, sportową lub związaną z rozwijaniem zainteresowań, do której uczęszczają albo w której przebywają lub mogą przebywać małoletni³⁶, jak również na organizatorze działalności oświatowej, opiekuńczej, wychowawczej, resocjalizacyjnej, religijnej, artystycznej, medycznej, rekreacyjnej, sportowej lub związanej z rozwijaniem zainteresowań przez małoletnich³⁷.

Standardy wymienione w przedmiotowej ustawie w katalogu otwartym można podzielić stosując kryterium podmiotowe na standardy wertykalne i horyzontalne. W przypadku tych pierwszych pojawia się relacja personelu *sensu largo* do małoletniego, zaś w drugim przypadku pojawia się relacja między samymi małoletnimi. Każdy standard powinien być dostosowany do charakteru i rodzaju placówki lub działalności co ma szczególne znaczenie w kontekście konkretyzacji zasady poszanowania autonomii i niezależności Kościoła i państwa³⁸. Ustawowe standardy w swej istocie odnoszą się do etapu przeciwdziałania i reagowania na przypadki naruszenia obowiązku ochrony małoletnich. Te dwa etapy nie pozostają względem siebie w izolacji. Można wręcz obrazowo rzecz ujmując stwierdzić, że pozostają one w relacji niczym naczynia połączone. Przygotowując akty mające przeciwdziałać naruszeniom wobec małoletnich trzeba mieć na uwadze wcześniejsze doświadczenie (pozytywne i negatywne) z przeprowadzonych postępowań w danym podmiocie lub

³⁵ Tekst jedn. Dz. U. 2023, poz. 900 z późn. zm.

³⁶ Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22b pkt 1) p.z.p.s.o.

³⁷ Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22b pkt 2) p.z.p.s.o.

³⁸ Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22c ust. 1 p.z.p.s.o.

podmiotach trzecich. Podobnie reagowanie na naruszenie zgodnie z przyjętą procedurą powinna mieć na uwadze również wcześniej przyjęte normy dotyczące przeciwdziałaniu. Można mówić o relacji zwrotnej. Po każdym postępowaniu należy przeanalizować przyjęte przeciwdziałanie i ewentualnie odpowiednio je zrewidować.

Same standardy wertykalne można podzielić jeszcze na prewencyjne, interwencyjne oraz mieszane. Pierwszym przykładowo wymienionym w ustawie standardem jest określenie zasad zapewniających bezpieczne relacje między małoletnim a personelem placówki lub organizatora, a w szczególności zachowania niedozwolone wobec małoletnich³⁹. Ten standard ma charakter prewencyjny. W praktyce różne placówki wprowadzają katalogi zachowań o charakterze pozytywnym (np. kontakt z dziećmi przy świadkach, używanie odpowiedniego języka) lub o charakterze negatywnym (np. unikanie lub nawet wykluczenie przebywania na osobności z dzieckiem, zakaz wulgarного języka, nieprzyzwoitych żartów, komentarzy)⁴⁰. Warto przy tym zwrócić uwagę, że ustawodawca kładzie szczególny nacisk na wskazanie zachowań niedozwolonych. W praktyce często katalogi tego typu mają charakter kazuistyczny co stanowi zagrożenie, że dane zachowanie nie jest w nich ujęte. Bardziej optymalnym rozwiązaniem jest tworzenie katalogów z normami generalnymi i abstrakcyjnymi wraz z przykładowym katalogiem o charakterze kazuistycznym. Pomocne przy określaniu zasad o charakterze prewencyjnym będą odpowiednio zaadoptowane normy funkcjonujące w prawie karnym wskazane we wcześniejszej części artykułu. Należy również zadbać, aby personel był zobowiązany do przestrzegania tego standardu po wcześniejszym wdrożeniu odpowiedniej wiedzy⁴¹.

Drugi ustawowy standard ma odmienny charakter i dotyczy określenia zasad i procedur podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu

³⁹ Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22c ust. 1 pkt 1) p.z.p.s.o.

⁴⁰ Por. także pkt 5.2 Prewencji.

⁴¹ Por. także pkt 1.5 CICVASP; pkt 5.2 Prewencji.

małoletniego⁴². W tym zakresie przydatne mogą być w szczególności dotychczasowe procedury funkcjonujące w prawie kanonicznym oczywiście z odpowiednimi modyfikacjami wynikającymi z wymogów prawa świeckiego. Przykładowo w prawie kanonicznym jednym z elementów procedury jest natychmiastowe odsunięcie potencjalnych sprawców będących osobami duchownymi od kontaktów z małoletnimi. Tego typu odsunięcie w przypadku osób świeckich musi być rozważone m.in. w kontekście ich praw jako pracowników zgodnie z Kodeksem pracy. W prawie świeckim podmioty zobowiązane w istocie dążą do uruchomienia postępowań sprawowanych przede wszystkim przez wymiar sprawiedliwości⁴³. W procedurach należy również odpowiednio zadbać o zabezpieczenie dowodów oraz udzielenie pomocy dla potencjalnie pokrzywdzonego i sprawcy⁴⁴. Pojawia się zatem konieczność „synchronizacji” procedur kanonicznych i świeckich i określenie zasad możliwego wymiany informacji, które mogą być objęte odpowiednią tajemnicą (np. śledztwa). Kolejny standard ma także charakter interwencyjny i dotyczy określenia procedur i osób odpowiedzialnych za składanie zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego, zawiadamianie sądu opiekuńczego oraz w przypadku instytucji, które posiadają takie uprawnienia, osoby odpowiedzialne za wszczynanie procedury „Niebieskie Karty”⁴⁵. W tym zakresie warto wprowadzić wymóg co najmniej weryfikacji

⁴² Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22c ust. 1 pkt 2) p.z.p.s.o.

⁴³ Takiego charakteru nie ma procedura „Niebieskie Karty” i nie podlega ona kontroli sądowoadministracyjnej. Por. postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z dnia 30 czerwca 2023 r., sygn. akt IV SA/Wr 204/23, publ. CBOSA; postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 20 października 2020 r., sygn. akt I OSK 1714/20, publ. CBOSA, postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 2 września 2019 r., sygn. akt IV SA/Wa 1312/19, publ. CBOSA.

⁴⁴ Jednym ze sposobów jest złożenie wniosku o wykonanie badania lekarskiego. Por. także M. Poniatowski, *Przeciwdziałanie przemocy domowej. Wzory pism*, Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2023, s. 41-42.

⁴⁵ Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22c ust. 1 pkt 3) p.z.p.s.o. Por. także M. Poniatowski, *Przeciwdziałanie przemocy domowej. Wzory pism*, Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2023, s. 11-34.

zawiadomień przez prawnika z uwagi na możliwość odpowiedzialność za fałszywe oskarżenia⁴⁶. Ponadto wprowadzenie takich procedur i wyznaczenie osób odpowiedzialnych pozwolą na uporządkowane składanie zawiadomień bez niepotrzebnej ich multiplikacji⁴⁷.

Ostatnia grupa standardów ma charakter mieszany i odnosi się zarówno do aspektu prewencyjnego i interwencyjnego. Do takich standardów należy zaliczyć obowiązek wprowadzenia zasad przeglądu i aktualizacji standardów⁴⁸. Tego typu przegląd i aktualizacja powinna być dokonywana przez grupę specjalistów, w tym nie tylko prawników. Konieczne w tym zakresie będzie odpowiednie uwzględnianie wytycznych do opracowania standardów przygotowywanych przez działający przy Ministrze Sprawiedliwości opiniodawczo-doradczy organ w postaci Zespołu do Spraw Ochrony Małoletnich⁴⁹. Wytyczne te mają być aktualizowane przez Zespół co 2 lata⁵⁰. W związku z tym i kościelne osoby prawne powinny wprowadzić obowiązek aktualizacji standardów maksymalnie co 2 lata. Z doświadczenia życiowego autora wynika, że warto jednak ten termin skrócić do przynajmniej 1 roku z uwagi m.in. na coroczne audyty i badania biegłych rewidentów w wielu kościelnych osobach prawnych prowadzących także działalność pożytku publicznego jak również przygotowywane sprawozdania z działalności⁵¹. Ponadto przydatne może być analizowanie przez kościelne osoby prawne standardów innych podmiotów, w tym podmiotów publicznych np.

⁴⁶ W niektórych przypadkach warto rozważyć zlecenie prawnikowi sporządzenia stosownej opinii prawnej. Por. także M. Gutowski, *Umowa o zastępstwo procesowe*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009, 33-35.

⁴⁷ Por. także art. 1a ust. 1 załącznika nr 2. Procedura postępowania do Wytycznych.

⁴⁸ Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22c ust. 1 pkt 4) p.z.p.s.o.

⁴⁹ Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22s ust. 4 pkt 4) p.z.p.s.o.

⁵⁰ Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22s ust. 4 pkt 4) p.z.p.s.o. Tego typu termin nie jest znajduje odzwierciedlenia w Wytycznych i Prewencji i warto je uzupełnić o ten standard.

⁵¹ Por. art. 23 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, tekst jedn. 2023 poz. 873.

domów dziecka⁵². Niezbędne będzie również uwzględnianie dorobku doktryny wielu gałęzi prawa oraz orzecznictwa. Brak aktualnych standardów będzie zwiększał zakres odpowiedzialności kościelnych osób prawnych prowadzących działalność charytatywno-opiekuńczą.

Za standard wertykalny o charakterze mieszanym należy uznać obowiązek określenia zakresu kompetencji osoby odpowiedzialnej za przygotowanie personelu placówki lub organizatora do stosowania standardów, zasady przygotowania tego personelu do ich stosowania oraz sposób dokumentowania tej czynności⁵³. Warto, aby osoby odpowiedzialne za te przygotowanie same powinny mieć odpowiednie wykształcenie i doświadczenie zawodowe. Niezbędne jest zatem prowadzenie wielu szkoleń i sporządzanie z nich list obecności. W standardach powinny być także określone zasady i sposób udostępniania rodzicom albo opiekunom prawnym lub faktycznym oraz małoletnim standardów do zaznajomienia się z nimi i ich stosowania⁵⁴. Możliwe zatem będzie stosowanie wyciągów z dokumentów wewnętrznych kościelnych osób prawnych, przy czym dla osób małoletnich powinno się używać języka zrozumiałego dla nich. Mając na uwadze dbanie o uporządkowanie dokumentacji wyciąg dla małoletnich może być odrębnym załącznikiem do zasadniczego aktu wewnętrznego co ułatwia zachowanie zbieżności pomiędzy poszczególnymi

⁵² Jednocześnie warto zwrócić uwagę, że przydatne mogą być doświadczenia wynikające ze współdziałania na podstawie art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (tekst jedn. Dz. U. 2021 poz. 1249 z późn. zm.) organów administracji rządowej i samorządowej współdziałają z organizacjami pozarządowymi oraz kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie udzielania pomocy osobom doznającym przemocy domowej, oddziaływania na osoby stosujące przemoc domową oraz podnoszenia świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy domowej, w szczególności przyczyn i skutków przemocy domowej oraz metod i form pracy w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

⁵³ Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22c ust. 4 pkt 5) p.z.p.s.o. Por. także pkt 25 Prewencji.

⁵⁴ Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22c ust. 4 pkt 6) p.z.p.s.o. Por. także pkt 5.1, 19, 20, 24 Prewencji. W Prewencji nie określono jednak zasad i sposobu udostępniania rodzicom albo opiekunom prawnym lub faktycznym oraz małoletnim dokumentu standardów do zaznajomienia się z nimi i ich stosowania.

dokumentami (m.in. w kontekście ich kompleksowej aktualizacji). Warto także uzyskiwać pisemne lub elektroniczne potwierdzenia zapoznania się ze standardami przez rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych oraz małoletnich. Przedostatni standard dotyczy obowiązku określenia osób odpowiedzialnych za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających małoletniemu i udzielenie mu wsparcia⁵⁵. Choć nie ma bezpośredniego obowiązku wyznaczania oddzielnych osób do przyjmowania zgłoszeń i udzielenia wsparcia małoletniemu to warto rozważyć taki rozdział kompetencji z uwagi na samoistne sprawdzanie przez te osoby podjętych działań. O ile to możliwe warto również wprowadzić ciała kolegialne jak np. komisje do podejmowania tego rodzaju działań. Nie ma przeszkód prawnych, aby łączyć funkcję delegata określoną w prawie kanonicznym z funkcją osoby odpowiedzialnej za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających małoletniemu i udzielenie mu wsparcia. Ta druga funkcja wymaga jednak znajomości norm prawa świeckiego. Zgodnie z katalogiem ustawowym ostatnim przykładowym standardem zawartym w analizowanym katalogu otwartym jest obowiązek określenia sposobu dokumentowania i zasady przechowywania ujawnionych lub zgłoszonych incydentów lub zdarzeń zagrażających dobru małoletniego⁵⁶. Obowiązek ten powinien korespondować nie tylko z wcześniejszymi standardami, ale także z funkcjonującymi innymi procedurami takimi jak procedura kancelaryjna, archiwizacyjna, ochrony danych osobowych (w tym obowiązku tworzenia kopii zapasowych), czy też rozpoznawania skarg.

Brak odpowiedniego wprowadzenia standardów określonych w przedmiotowej ustawie może rodzić próbę pociągnięcia do różnego rodzaju odpowiedzialności kościelnych osób prawnych bądź osób sprawujących w nich funkcje (np. cywilnej czy karnej). Dodatkowo

⁵⁵ Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22c ust. 4 pkt 7) p.z.p.s.o. Por. także art. 1 aneksu nr 1. Pomoc ofiarom do Wytucznych.

⁵⁶ Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22c ust. 4 pkt 8) p.z.p.s.o. W Wytucznych wskazano na zakres archiwizowania dokumentacji w zakresie samej procedury kanonicznej. Por. art. 7 ust. 2 aneksu nr 2. Procedura postępowania do Wytucznych.

sama ustawa wprowadza karę grzywny do 250 zł albo karę grzywny dla osób będących obowiązanych do wprowadzenia standardów ochrony małoletnich w przypadku braku wykonania tego obowiązku⁵⁷. W przypadku ponownego stwierdzenia niewykonania tego obowiązku sprawca podlega karze grzywny nie niższej niż 1000 zł⁵⁸.

W aspekcie formalnym Zgodne z ustawowym wymogiem możliwe będzie wprowadzenie standardów w jednym akcie wewnętrznym bądź wielu a nawet indywidualne odniesienie się do każdego ustawowego standardu w indywidualnym akcie wewnętrznym. Ustawodawca pozostawia w tym zakresie swobodę. Jednakże z praktycznego punktu widzenia bardziej pragmatycznym rozwiązaniem wydaje się być wprowadzenie jednego aktu wewnętrznego wprowadzającego standardy, choćby poprzez indywidualne załączniki do tego aktu. Takie rozwiązanie pozwala na wprowadzenie zespołu norm wewnętrznych, które powinny być ze sobą zgodne. Rozproszenie takich aktów wewnętrznych utrudnia ich stosowanie i wymaga chociażby większej ilości oświadczeń pracowników lub wolontariuszy, że się z nimi zapoznali i zobowiązują się do ich przestrzegania.

Analiza powyższych standardów prowadzi do wniosku, że nie można wykluczyć, że wprowadzenie standardów wymienionych w ustawie nie wyczerpie obowiązków w zakresie wprowadzenia ustawowych standardów (np. obowiązek aktualizacji standardów, udostępnienia treści standardów, archiwizacji incydentów i zdarzeń). Zauważalny jest jednak większy stopień uszczegółowienia standardów kościelnych wobec standardów świeckich. Nieprawidłowe jest wprowadzenie przez ustawodawcę świeckiego w tym zakresie katalogu otwartego. Ustawodawca winien precyzyjnie wymienić wszystkie wymagane przez prawo standardy. Funkcjonowanie wytycznych przygotowywanych przez Zespół do Spraw Ochrony Małoletnich przy Ministrze Sprawiedliwości choć będzie pomocne dla wprowadzenia standardów to nie zwolni podmiotów zobowiązanych z konieczności aplikacji wymogu wprowadzenia ustawowych standardów

⁵⁷ Por. art. 7 pkt 8) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 23b ust. 1 p.z.p.s.o.

⁵⁸ Por. art. 7 pkt 8) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 23b ust. 2 p.z.p.s.o.

przez zobowiązane podmioty. Szczególnie skomplikowana sytuacja będzie miała miejsce w przypadku kościelnych osób prawnych prowadzących działalność charytatywno-opiekuńczą z uwagi na dotychczasowe standardy ochrony małoletnich funkcjonujące na podstawie prawa kanonicznego i specyfikę samej działalności charytatywno-opiekuńczej, która powinna być prowadzona zgodnie z jej naturą. W związku z tym wprowadzenie ustawowych standardów należy interpretować odpowiednio a nie wprost przede wszystkim z uwzględnieniem konstytucyjnej i międzynarodowej zasady poszanowania autonomii i niezależności Kościoła i państwa każdego w swoim zakresie oraz zasady ich współdziałania na rzecz dobra wspólnego i dobra człowieka (jednostki?), wolności religijnej i norm zawartych w prawie wyznaniowym.

4. Standardy horyzontalne

W przedmiotowej ustawie wyodrębniono w ramach standardów, które należy wprowadzić w placówce lub miejscu prowadzonej działalności (m.in. wychowawczej, edukacyjnej, leczniczej, psychologicznej, opiekuńczej) standardy o charakterze horyzontalnym. Standardy te można podzielić na prewencyjne i interwencyjne.

Do kategorii standardów horyzontalnych o charakterze prewencyjnym należy zaliczyć wymogi dotyczące bezpiecznych relacji między małoletnimi, a w szczególności zachowania niedozwolone⁵⁹. Niestety ustawodawca ich nie precyzuje pozostawiając to samym podmiotom zobowiązanym a następnie ewentualnie sądom, które będą weryfikować prawidłowość wprowadzenia takich standardów na kanwie różnego rodzaju postępowań (np. cywilnych). W związku z tym należy wprowadzić podobnie jak w przypadku wcześniej przedstawianych standardów odpowiednie katalogi zachowań o charakterze pozytywnym i negatywnym, przy czym katalogi te nie powinny zawierać wyłącznie kazuistycznych norm (np. zakazane jest używanie żartów odnoszących się do sfery seksualności), ale także normy o charakterze generalnym i abstrakcyjnym (np. zakazane

⁵⁹ Por. także pkt 5.1 Prewencji.

jest zachowanie naruszające godność małoletnich, zakazane jest zachowanie naruszające przepisy prawa powszechnie obowiązującego lub akty wewnętrzne kościelnej osoby prawnej w postaci odpowiednich regulaminów itp.). Jednocześnie należy ustalić procedury postępowania w przypadku naruszania bezpiecznych relacji między małoletnimi przez te osoby⁶⁰. Prewencyjny charakter będzie miał również kolejny standard horyzontalny w postaci obowiązku określania zasad korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do sieci Internet⁶¹. Należy zatem dokonać odpowiedniej konfiguracji dostępu do sieci i wprowadzić odpowiednie wymogi w zakresie korzystania z niej (np. posiadania programów antywirusowych, zapory *firewall*). W tym zakresie niezbędna będzie pomoc specjalistów z zakresu IT. Z drugiej strony należy pamiętać o ochronie prywatności, którą mają w odpowiednim zakresie osoby małoletnie. Do grupy standardów o charakterze prewencyjnym należy również zaliczyć obowiązek określenia procedury ochrony dzieci przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami w sieci Internet oraz utrwalonymi w innej formie⁶². Należy zatem określić sposób postępowania przy udostępnieniu dzieciom dostępu do sieci Internet, w tym konkretnych stron internetowych lub portali społecznościowych⁶³. W szczególności przydatne będzie m.in. stosowanie filtrów bądź odpowiednich wyszukiwarek uniemożliwiających dostęp do tego typu treści. Wobec dynamiki rozwoju cyberprzestrzeni i elektroniki, za którym nie nadąża pozytywizacja prawa, w szczególności ten standard winien być aktualizowany w miarę możliwości w jak najkrótszych okresach przez podmiot zobowiązany.

⁶⁰ Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22c ust. 2 pkt 1) p.z.p.s.o.

⁶¹ Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22c ust. 2 pkt 2) p.z.p.s.o. Por. także pkt 21-24 Wytycznych i norm służących ochronie małoletnich w praktyce duszpasterskiej i wychowawczej Prowincji św. Antoniego i bł. Jakuba Strzemię Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych (Franciszkanów).

⁶² Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22c ust. 2 pkt 3) p.z.p.s.o.

⁶³ Por. także pkt 21-24 Wytycznych i norm służących ochronie małoletnich w praktyce duszpasterskiej i wychowawczej Prowincji św. Antoniego i bł. Jakuba Strzemię Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych (Franciszkanów).

Interwencyjny charakter ma standard w postaci obowiązku określenia zasad ustalania planu wsparcia małoletniego po ujawnieniu krzywdzenia⁶⁴. Należy zatem określić zakres i procedury związane z udzieleniem pomocy (np. zapewnienie dostępu do psychologa i prawnika). W tym zakresie pomocne mogą być normy funkcjonujące w prawie kanonicznym, zgodnie z którym pokrzywdzeni jeszcze w toku postępowania powinni otrzymać m.in. pomoc psychologa⁶⁵.

Powyższe standardy podobnie jak w przypadku standardów wertykalnych powinny być sporządzane mając na względzie konieczność ich zrozumienia przez osoby małoletnie. W tym zakresie udostępniana jest ich wersja skrócona przeznaczona dla małoletnich. Wersja pełna i skrócona jest udostępniana na stronie internetowej oraz wywieszana w widocznym miejscu w lokalu podmiotu zobowiązanego⁶⁶.

Mając powyższe na uwadze można dojść do wniosku, że standardy horyzontalne mają charakter uzupełniający wobec standardów wertykalnych i powinny być z nimi zgodne. Problematyczne może okazać się w szczególności „wyegzekwowanie” stosowania tych standardów przez samych małoletnich. W przypadku osób dorosłych sprawa jest mniej skomplikowana i może chociażby oznaczać zakończenie współpracy w ramach stosunku pracy czy też wolontariatu. Warto zwrócić uwagę, że niejednokrotnie sami małoletni pozostają pod pieczę placówek prowadzonych przez kościelne osoby prawne (np. schroniska dla młodzieży, domy dziecka). W wielu przypadkach konieczne może być również orzeczenie sądu w zakresie postępowania z osobą małoletnią. Z uwagi na specyfikę małoletnich należy korzystać z pomocy specjalistów przy tworzeniu standardów o charakterze horyzontalnym (prawników, psychologów, informatyków itp.).

Wnioski końcowe

Ochrona małoletnich jest obowiązkiem, który jest nakładany na kościelne osoby prawne prowadzące działalność charytatywno-opiekuńczą

⁶⁴ Por. art. 7 pkt 6) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22c ust. 2 pkt 4) p.z.p.s.o.

⁶⁵ Por. także Aneks nr 1. Pomoc ofiarom do Wytucznych.

⁶⁶ Por. art. 7 pkt 8) u.z.u.k.r.o. w zw. z art. 22c ust. 7 p.z.p.s.o.

zarówno przez prawo kanoniczne, jak i prawo świeckie. Pomiędzy tym zespołami norm istnieje wiele różnic. Prawo kanoniczne koncentruje się przede wszystkim na prawidłowej relacji osób dorosłych z małoletnimi, w szczególności osób duchownych, wobec których możliwe jest dodatkowe procedowanie na podstawie samego prawa kanonicznego i zastosowanie odpowiednich kar wraz z wydaleniem ze stanu duchownego. Nie oznacza to braku odpowiedzialności takich osób przewidzianej w prawie świeckim, któremu takie osoby podlegają na zasadzie równości. Warto przy tym zauważyć, że różnice obu porządków prawnych wynikają również z możliwych do zastosowania środków. Prawo świeckie może posługiwać się przymusem. Zauważalna jest również większa złożoność prawa kanonicznego i jego dotychczas większy stopień komplementarności aniżeli w prawie polskim. Kierunek analizowanej nowelizacji powinien pozwolić na zwiększenie stopnia ochrony małoletnich w prawie polskim, które do ochrony małoletnich wykorzystywało przede wszystkim prawo karne i fragmentarycznie inne gałęzie prawne. Można stwierdzić, że koncentrowało się ono na reakcji na czyn zabroniony a nie na prewencji. Samo zagrożenie karą nie może być uznane za wystarczające. Analizowana ustawa wprowadza szereg zmian i wymogów wobec szerokiej grupy podmiotów. W grupie tej znajdują się również kościelne osoby prawne prowadzące działalność charytatywno-opiekuńczą, które prowadzą ją zgodnie z własną naturą co wynika z zasady poszanowania autonomii i niezależności Kościoła i państwa. Właśnie w tym kierunku należy interpretować ustawowy zapis, że standard powinien być dostosowany do charakteru i rodzaju placówki lub działalności co będzie zgodne z wykładnią systemową i funkcjonalną. W związku z tym wymogi wprowadzenia standardów określone w ustawie z dnia 28 lipca 2023 r. należy stosować odpowiednio a nie wprost. Możliwe są zatem równe modele wprowadzenia przedmiotowych standardów np. modyfikacji dotychczasowych norm powstałych wobec wymogów prawa kanonicznego bądź wprowadzenia równoległych standardów odnoszących się tylko do prawa polskiego co będzie się wiązało z koniecznością wydania dodatkowych norm określających sposób postępowania, gdy dana sytuacja będzie podlegała zarówno pod

prawo kanoniczne jak i świeckie (np. obowiązek udzielenia pomocy pokrzywdzonemu). Jednocześnie należy *de lege ferenda* postulować, aby ustawodawca użył w przedmiotowej ustawie katalogów zamkniętych owych standardów. Używanie standardów otwartych wprowadza stan niepewności i zmniejsza stopień ochrony małoletnich. W tym zakresie wytyczne wydawane przez Zespół do Spraw Ochrony Małoletnich przy Ministrze Sprawiedliwości będą jedynie miały pomocny charakter. Kolejny postulat *de lege ferenda* odnosi się do zrównania w systemie ochrony osób małoletnich także bezradnych osób dorosłych co jest już wymogiem w przypadku działań podejmowanych m.in. przed niektóre jednostki organizacyjne Caritas.

Statutory standards for the protection of minors in Church legal conducting charity and care activities

The article contains an analysis of statutory standards for the protection of minors in church legal entities conducting charity and care activities. First of all, the article refers to the outline of the protection of minors in canon law. This part contains an indication of many levels of canon law norms regarding the protection of minors. The following section presents an outline of the Act of July 28, 2023. The article also contains a division and presentation of statutory standards, first vertical standards, and then horizontal standards. The results from the analysis are included in the conclusion.

Słowa kluczowe: ochrona małoletnich i bezradnych; standardy ochrony; autonomia i niezależność Kościoła i państwa; przemoc; przemoc seksualna

Keywords: safeguarding; standards of protection of minors; autonomy and independence of the Church and state; violence; sexual violence

NOTA O AUTORZE

dr Michał Poniatowski – doktor nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego (2012), adiunkt na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, wykładowca Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie, adwokat świecki, adwokat kościelny. Specjalizuje się w prawie kanonicznym, prawie organizacji pozarządowych, a także w takich gałęziach prawa jak prawo karne, prawo cywilne oraz prawo administracyjne wraz z odpowiednimi procedurami, w szczególności w ujęciu porównawczym. Posiada doświadczenie w występowaniu przed wieloma sądami jako pełnomocnik stron w ww. gałęziach prawa.